

Turkse Tortels

Naar aanleiding het stukje over Turkse Tortels in de rubriek De Digitale Snelweg nummer 63 in *het Vogeljaar* 55(4):67-168, schreef **Herman Leys** de volgende reactie: Zoals waarschijnlijk wel bekend is, deed ik in de jaren zestig en zeventig veel verspreidingsonderzoek naar de Turkse Tortel (zie onder andere Limosa 37:232-263). In het stukje in De Digitale Snelweg nummer 63 meld jij dat Kees van Berkel denkt dat de vogels als kooivogels werden gehouden en mogelijk als menu op sommige tafels stonden. We gaan er nu vanuit dat de afbeeldingen op de fresco's Turkse Tortels zijn en daar lijken ze inderdaad zeer veel op. Je moet je dan wel afvragen hoe die diertjes daar kwamen in de 16de en 17de eeuw. Voor zover mij bekend uit de literatuur (onder andere bij Stresemann) is de soort medio 16de eeuw naar Syrië en Anatolië opgedrongen en verder naar Zuidoost-Europa. In die tijd werden deze vogels door de Turken als kooivogels gehouden en al dan niet als mascotte meegevoerd door het toenmalige Turkse leger. Zo zou de soort misschien in de 16de of 17de eeuw door de Turken naar Italië gebracht kunnen zijn of door Italiaanse zeevaarders zijn ingevoerd. Ik vraag mij wel af hoever in die tijd de invloed van de Romeinen reikte? Immers, de Romeinen zijn ook 'schuldig' aan het uitzetten van de Fazant als jachtwild in geheel Europa. De Fazant kwam toen uit de Kaukasus. De Turkse Tortel kan natuurlijk zo ook als kooivogel of consumptievogel naar Italië zijn gekomen. In elk geval lijkt het plausibel te veronderstellen dat de Turkse Tortel (onder andere ook door menselijke overdracht) in de 16de en 17de eeuw via het uiterste zuiden van Griekenland ook in Italië terecht is gekomen en daar een tijdelijke 'influx' heeft gehad, maar dat de soort er later weer is uitgestorven (evenals in Zuid-Griekenland) door jachtdruk of relatief ongeschikte biotoop. Italianen schieten nog altijd op alles wat vleugels heeft. De Turkse Tortel komt thans ook langs de

kusten van Italië voor in geringe aantallen.

Philippe denkt er zeker van te zijn dat de frescoafbeeldingen inderdaad van Turkse Tortels zijn. Hij sluit Barbarijse Tortel *Streptopelia risoria* uit, omdat die veel okerkleuriger zijn. De Lachduif is een gedomesticeerde hybride van de Izabeltortel *Streptopelia roseogrisea*. Een volwassen vogel van deze laatste soort kan overigens heel sterk lijken op de adulte Turkse Tortel, maar komt in wilde staat in de Afrikaanse Sahel tot in Egypte en Saoedi-Arabië voor (eigen waarnemingen in Noord-Kameroen en Kenia). De Izabeltortel ziet er uit als een Turkse Tortel, maar heeft een witte buik. De Turkse Tortel heeft een buik die donkerder is met een roze of paarse zweem. Mijn conclusie is dat er wat betreft de soort op de fresco's geen discussie hoeft te zijn. Het zijn gewoon Turkse Tortels. Ik hoop dat mijn bijdrage voor Philippe van nut kan zijn.

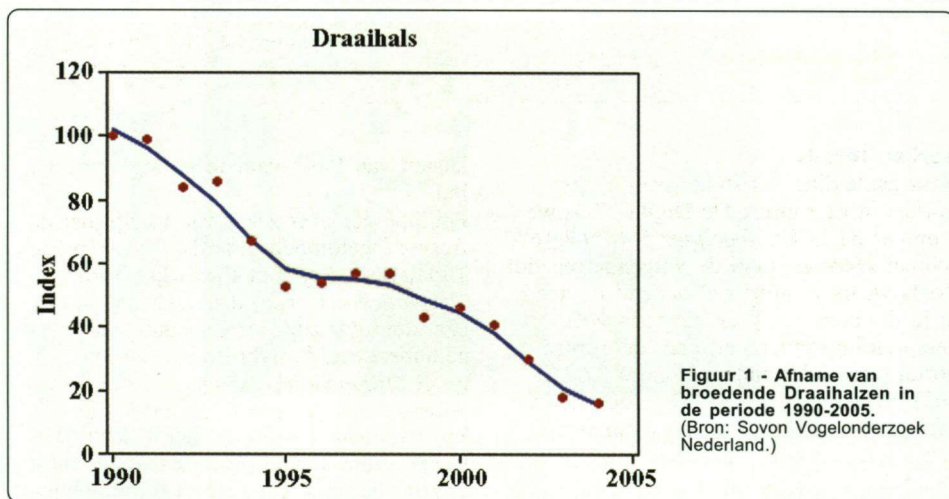
■ H.N. Leys Oversteeg 4, 6994 AT De Steeg, (026) 848 48 76; e-mail: h.leys@chello.nl.

Draaihalzen en nestkasten

Een vraag van Leo Ballering over de soort nestkasten waarin Draaihalzen broeden en de suggestie die Arnoud van den Berg deed met daarbij een verwijzing naar het commentaar door de heer H. Stel in *het Vogeljaar* 55(2):76-77, leverde een reactie op van de heer **D. Westra**. Hij schrijft dat hij na een middag zoeken het artikel van de heer Stel heeft gevonden. Het staat in *het Vogeljaar* 30(2):70-72, dat verscheen in 1982. Met dank aan de heer Westra.

Twijfels

De heer H. Stel uitte in het artikel uit het jaar 1982 zijn twijfels over het nog broeden van Draaihalzen na 1973 op de Veluwe. Hij verwijst in dat artikel naar een brief van de heer D. Westra, destijds verbonden aan het Instituut voor Oecologisch Onderzoek, die zich ook verbaasde over de gemelde toename van het

aantal broedparen van de Draaihals in de Sovon Broedvogelatlas uit 1979. De heer Stel wees verder op het onderzoek van de heer C.J.H. Booij uit 1977 dat gaat over de broedresultaten van holenbroeders in natuurlijke holtes. Er werden in de jaren 1975 en 1976 binnen de kaders van dit onderzoek geen Draaihalsen in de boomholtes op het Landgoed Warnsborn van het Gelders Landschap en in het Zijpse Bos van de gemeente Arnhem geconstateerd in de maanden april tot en met juni van genoemde jaren. Op dezelfde terreinen verrichtten E.R. Osieck en J.A. van Franeker van 1975 tot en met 1977 een onderzoek naar het broeden van Koolmees, Pimpelmees en Spreeuw in natuurlijke holtes. Ook zij troffen geen Draaihalsen aan. Intensief onderzoek in 1980 en 1981 naar het broeden van Draaihalsen in de terreinen Ginkel-Westerbergen bij Ede, grenzend aan het Planken Wambuis, leverde geen broedende exemplaren op.

Recente situatie

Voor de meest recente stand van zaken verwijs ik graag naar de Avifauna van Nederland deel 2 (2001) en de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002). In de Avifauna wordt gesteld dat de Draaihalsen van het Planken Wambuis en op de zuidelijke Veluwe uitsluitend in natuurlijke holtes broeden. De Veluwe blijkt het belangrijkste gebied te zijn voor deze soort. In de Atlas van 2002 wordt geschreven dat het inventariseren van deze soort

niet altijd gemakkelijk is en dat het ook lang niet altijd zeker is of roepende exemplaren tot broeden komen. Dat de totale broedvogelstand achteruitgaat, blijkt uit de gegevens.

De Veluwe is het belangrijkste gebied voor de Draaihals. Dat is te zien op een verspreidingskaart van deze soort die te vinden is op de website van Sovon (zie <http://www.sovon.nl/soorten.asp?euring=8480>). De grafiek in Figuur 1 laat zien hoe de achteruitgang tot 2005 verliep. Daarmee heb ik geen antwoord gegeven op de vraag welke nestkasten het best gebruikt kunnen worden, maar wel kunt u een indruk krijgen van de discussie over de aanwezig broedvogels in de tweede helft van de vorige eeuw en het begin van deze eeuw. Het is de vraag of de gemelde toename van het aantal broedparen van de Draaihals in de Sovon Broedvogelatlas uit 1979 destijds in overeenstemming was met de werkelijkheid. Immers, ook als Draaihalsen op de Veluwe indertijd alleen in natuurlijke holtes broedden, dan nog hadden de nestkastcontroleurs moeten merken dat in de nabijheid hangende kasten door de Draaihalsen waren leeggehaald. Het is immers moeilijk voor te stellen dat de soort uitsluitend in gebieden zonder nestkasten tot broeden kwam. Met dank aan Arnoud van den Berg en Leo Ballering en Sovon Vogelonderzoek Nederland.

PCM